

І. С. Крамаренко,
д. е. н., доцент, професор кафедри підприємництва, управління та адміністрування,
Миколаївський міжрегіональний інститут розвитку людини Університету "Україна"
ORCID ID: 0000-0002-0417-0918

DOI: 10.32702/2306-6814.2020.19—20.7

РОЗВИТОК ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ЗАВДАННЯ УПРАВЛІННЯ

I. Kramarenko,
Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of Entrepreneurship,
Management and Administration, Mykolaiv Interregional Institute of Human Development of the "Ukraine" University

DEVELOPMENT OF INVESTMENT POTENTIAL OF UKRAINE: FEATURES AND TASKS OF MANAGEMENT

Метою статті є дослідження особливостей розвитку інвестиційного потенціалу України та визначення пріоритетних завдань управління. Досліджено, що галузева структура інвестиційних вкладень у розвиток економіки підтверджує орієнтацію інвесторів на короткострокову перспективу та ілюструє негативні тенденції стосовно розвитку виробничого потенціалу суб'єктів господарювання, особливо у реальному секторі економіки. Зокрема, за період 2010—2018 років найбільший приріст інвестицій (майже у 5 разів) характерний для галузі сільського, лісового та рибного господарства, державного управління і оборони (322%) та у галузі охорони здоров'я й надання соціальної допомоги (249%). Інвестиції у розвиток промисловості зросли за цей період на 158%, що вище середнього зростання валових капіталовкладень за аналізований період на 10%, проте не достатньо для відбудови та модернізації виробничого потенціалу, особливо зважаючи на потребу поступового переходу на Європейські стандарти якості.

Встановлено, що попри поступове скорочення обсягів іноземних інвестицій, їх роль як джерела формування інвестиційного потенціалу України зростає. Внаслідок значної девальвації національної валюти частка іноземних інвестицій у ВВП України у 2018 році сягнула 40,1% на противагу 26% у 2010 році.

Визначено, що до основних причин недостатньої ефективності управлінням капітальним інвестуванням в економіку є слабка орієнтація інвестиційних вкладень на стратегічний розвиток підприємств та держави в цілому. Попри кризові явища, інвестиції повинні мати насамперед стратегічне спрямування та вкладатися в проекти, сфери і види діяльності, що фундаментально сприяють їх мультиплікативному ефекту, і за рахунок дифузії потенційно охоплюють всі сфери господарства країни. На макрорівні такими пріоритетами повинні стати: людський капітал, наукові дослідження та розбудова інфраструктури. Це сфери, що якісно впливають на розвиток продуктивних сил та є провідними чинниками забезпечення інвестиційної привабливості країни, і згідно з проведеним дослідженням, залишаються недофінансованими.

The purpose of the article is to study the peculiarities of the development of investment potential of Ukraine and to determine the priorities of management. It is studied that the sectoral structure of investment in economic development confirms the orientation of investors in the short term and illustrates the negative trends in the development of production potential of economic entities, especially in the real sector of the economy. In particular, for the period 2010—2018 the largest increase in investment (almost 5 times) is characteristic of agriculture, forestry and fisheries, public administration and defense (322%) and in the field of health care and social assistance (249%). Investment in industrial development increased by 158% during this period, which is 10% higher than the average growth of gross investment for the analyzed period, but not enough to rebuild and modernize production capacity, especially given the need for a gradual transition to European quality standards.

It is established that despite the gradual reduction of foreign investment, their role as a source of investment potential of Ukraine is growing. Due to the significant devaluation of the national currency, the share of foreign investment in Ukraine's GDP in 2018 reached 40.1% compared to 26% in 2010.

It is determined that the main reasons for the lack of efficiency in the management of capital investment in the economy is the weak focus of investment on the strategic development of enterprises and the state as a whole. Despite the crisis, investments should be primarily strategic and invest in projects, areas and activities that fundamentally contribute to their multiplier effect, and through diffusion potentially cover all areas of the economy. At the macro level, such priorities should be: human capital, research and infrastructure development. These are areas that qualitatively affect the development of productive forces and are the leading factors in ensuring the investment attractiveness of the country, and according to the study, remain underfunded.

Ключові слова: інвестиційний потенціал, прями іноземні інвестиції, інвестиційне забезпечення економічного розвитку, завдання управління.

Key words: investment potential, foreign direct investment, investment support of economic development, management tasks.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Інвестиції мають вирішальне значення для забезпечення життєдіяльності та розвитку економіки на будь-якому рівні. Якщо розглядати економіку як єдиний цілісний організм, то інвестиції виконують роль кровоносної системи, без якої організм не має можливостей до виживання та розвитку. Обсяги інвестицій, що надходять в економіку у значній мірі залежать від рівня її інвестиційного потенціалу, тобто здатності до формування інвестиційних ресурсів, їх ефективного використання та примноження. Саме тому дослідження процесів формування та ефективного використання інвестиційного потенціалу національної економіки має важливе наукове та прикладне значення, особливо зважаючи на нестабільність, та значною мірою турбулентність макроекономічних, соціальних та геополітичних умов.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Особливостям дослідження управління інвестиційним потенціалом національної економіки та регіону, приділено значну увагу як вітчизняними, так зарубіжними вченими, а саме: Кобеля З.І., Кутаренко Н.Я., Рудько К.І., Бабчук А.М., Іртищева І.О., Стройко Т.В., Стегней М.І., Спасів Н.Я., Хопчан В.М., Ткаченко А.М., Пласіна Є.М. та ін. Але водночас значна кількість проблем формування інвестиційного потенціалу залишаються недостатньо розкритими на рівні складових управління. У наявних наукових публікаціях неповною мірою знайшли відображення сучасні погляди науковців щодо завдань управління інвестиційним потенціалом.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є дослідження особливостей розвитку інвестиційного потенціалу України та визначення пріоритетних завдань управління.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Економіка регіонів України розвивається у важких та нестабільних економічних умовах, що поси-

люються впливом соціально-політичних суперечностей, значною залежністю від глобальних чинників та фінансово-кредитних структур, відсутністю чіткої й визначеної економічної та політичної стратегії довгострокового розвитку та зовнішньою агресією. Все це призвело до значного скорочення сукупного інвестиційного потенціалу, диспропорцій інвестиційного забезпечення розвитку окремих галузей і регіонів та закріплення тенденції сировинно-орієнтованої моделі функціонування економіки. У цьому контексті слушною є думка колективу авторів під керівництвом Кобеля З.І., які доводять, що "для подолання фінансово-економічної кризи, що характерна для останнього десятиріччя розвитку вітчизняної економіки, в усіх її проявах, національне господарство, безперечно, потребує додаткової фінансової допомоги, тобто довгострокового вкладення коштів. Україна потенційно може бути однією з країн-лідерів із залученням іноземних інвестицій, однак така діяльність характеризується високим рівнем невизначеності та ризиків, що вимагає постійного дослідження інвестиційних процесів" [1].

Незначне похвалення інвестиційної діяльності у 2011—2012 роках пов'язано з поступовим виходом з економічної кризи та стабілізацією економічних процесів, проте повернутися до докризових показників 2008 року не вдалося у зв'язку з наростанням політичної нестабільності, пов'язаної з подіями 2013 року та поглиблення деструктивних економічних явищ у зв'язку з анексією територій та військовою агресією Російської Федерації на Сході України. Так, у 2014—2015 роках на тлі розгортання військової та економічної агресії, зниження світових цін на ключові експортні позиції та втрати значної частини зовнішнього ринку, стагнації підприємств реального сектора економіки, фінансово-банківської кризи обсяги капітальних інвестицій скоротилися у перерахунку на долари США скоротилися на 41% та 32% відповідно. У національній валюті, обсяги капітальних інвестицій у 2014 році скоротилися на 12%, проте у 2015 році вже зросли майже на 24%, що можна пояснити насамперед девальвацією національної валюти, а не реальним збільшенням обсягів інвестиційних вкладень. Регіональний розріз капітальних інвестицій наведено у таблиці 1.

За досліджуваний період 2010—2018 роки для більшості регіонів України характерним є послідовне

зростання величини капітальних інвестицій. Виключення становлять Запорізька, Луганська, Миколаївська, Одеська, Чернівецька області, для яких спостерігався незначний спад величини капітальних інвестицій за 2010—2014 роки.

Позитивним є поступове нарощення інвестицій в економіку України починаючи з 2016 року, що відмічається як у національній валюті, так і в перерахунку на долари. США. Обсяги капітальних інвестицій у 2016 та 2017 роках зросли на 12,4 та 19,9% відповідно, що є позитивним сигналом щодо макроекономічної стабілізації та поступового виходу з кризи. Проте, на нашу думку, зважаючи на стан реального сектору економіки, наявних темпів недостатньо для досягнення цілей сталого розвитку України в умовах сучасних викликів. Крім того, попри приріст валових інвестицій, їх частка у структурі ВВП залишається критично низькою (15%), а структура є незадовільною для вирішення першочергових завдань з позиції забезпечення конкурентоспроможності та технологічного переозброєння реального сектору та забезпечення економічної й продовольчої безпеки.

Аналізуючи тенденції іноземного інвестування в Україну, привертає до себе увагу той факт, що протягом 2009—2013 років їх обсяги стабільно збільшувалися, попри стан економічної рецесії. У 2014 році під впливом загальних очікувань зарубіжних інвесторів щодо покращення інвестиційного та бізнес-клімату, подолання корупції та розширення міжнародної співпраці внаслідок підписання угоди про асоціацію України з ЄС, у розвиток національної економіки залучено найбільший за 10-тилітній період обсяг іноземних інвестицій на суму 53704 млн дол. США. Проте, починаючи з 2015 року, внаслідок підвищення інвестиційних ризиків у зв'язку з військовими діями, скороченням людського капіталу та деструктивних процесів у більшості галузей промисловості, обсяги іноземного інвестування скорочувалися.

Впродовж 2017 року у розвиток вітчизняної економіки надійшли іноземні інвестиції з 75 країн світу на загальну суму 37514 млн дол. США. Серед основних інвесторів Кіпр, Російська Федерація, Нідерланди, Велика Британія, Німеччина, Австрія, Франція, США та Віргінські острови. Слід зазначити, що згідно статистичних даних, обсяги зовнішніх інвестицій з України маже не залежали від впливу кризових явищ, тобто здійснювалися стабільно у межах 5671—6703 млн дол. США у рік.

у разі збереження вказаних тенденцій, країна стрімко перетворюється не слабко індустріалізовану, аграрну державу, що значно знижує її конкурентні можливості на міжнародному ринку та сприятиме подальшому поглибленню кризових явищ й зростанню залежності від зовнішніх кредитних коштів. Вирішення вказаних проблем потребує комплексного стратегічного підходу, що враховує наявні можливості розвитку власного інвестиційного потенціалу, що базується насамперед на ефективному формуванні й використанні людського капіталу, розвитку науки і технологій та їх впровадженню у всі сфери економічної діяльності.

На думку Спасіва Н.Я. та Хопчан В.М., "... подолання незворотних процесів щодо здійснення капітальних інвестицій лежить у площині зацікавленості держави в оновленні основного капіталу підприємницьких струк-

Таблиця 1. Динаміка капітальних інвестицій за регіонами України, млн грн

	2010	2014	2015	2016	2017	2018
Україна	189061	219420	273116	359216	448462	578726
Автономна Республіка Крим	6927	...	...	...	...	...
області						
Вінницька	3545	5675	7373	8302	11744	17627
Волинська	1767	3390	6167	6384	7042	8687
Дніпропетровська	16017	20357	25920	33169	42908	60289
Донецька	14994	13155	8304	11902	17269	26979
Житомирська	2011	2905	4044	5573	7722	8742
Закарпатська	2205	2639	3778	4663	5624	7501
Запорізька	7964	7035	7794	11040	15880	15732
Івано-Франківська	4379	6837	9609	7948	9708	9394
Київська	11331	19653	24359	33411	34494	40713
Кіровоградська	2123	3122	4057	6355	7321	7181
Луганська	5646	5223	2060	4122	3330	3219
Львівська	8830	9555	13387	18605	24106	28996
Миколаївська	4422	3771	5990	9730	11178	10099
Одеська	9724	9361	9984	16729	22300	23788
Полтавська	6289	8828	8338	15265	15855	18637
Рівненська	1937	2805	4334	4324	6127	7228
Сумська	2188	2798	3663	5763	6947	7750
Тернопільська	2138	2590	3828	4888	7151	8375
Харківська	8063	8032	11247	16546	19362	23551
Херсонська	1891	2208	3107	4591	7362	8853
Хмельницька	2948	4078	6809	9123	10500	11275
Черкаська	2831	3262	4486	6499	8144	11110
Чернівецька	1715	1687	2789	2669	2992	3721
Чернігівська	1891	2621	3550	5319	7351	8971
міста						
Київ	53726	67833	88139	106296	136045	200308
Севастополь	1559	...	...	...	...	...

Джерело: Державна служба статистики України [3].

тур через призму податкового стимулювання їх розвитку, формування позитивного інвестиційного клімату в Україні, побудови іміджу країни з прозорими умовами ведення бізнесу для нерезидентів, а також ліквідація тотальних корупційних схем при здійсненні фінансування капітальних вкладень. Проте створення умов з боку держави потребує зацікавленості суб'єктів господарювання у модернізації виробничих процесів, використанні інноваційних технологій та реновації основного капіталу як беззаперечної умови прибуткової діяльності" [5].

Пріоритетна роль у формуванні інвестиційної стратегії та забезпеченні умов для її реалізації належить державі. Як стверджують Ткаченко А.М. та Плаксіна Є.М., "... на сьогодні держава фактично втратила важелі управління та регулювання інвестицій у виробничу сферу, а для соціальної сфери їх просто немає. Тому поточні та довготривалі інтереси економічних реформ потребують зваженої й обґрунтованої інвестиційної політики як у державній, так і в приватній господарських системах. За допомогою інвестицій необхідно стимулювати великі державні підприємства, інвестиційний потік як один з елементів сприяння виходу з кризи має стимулювати особливо середнє та мале підприємництво, здатне конкурувати з іноземним капіталом. Для цього необхідне формування системи державного регулювання й управління інвестиціями, законодавчо закріпленої економічними методами та регуляторами" [6].

Не викликає сумнівів той факт, що в умовах дестабілізації, формування та ефективного використання інвес-

тиційного потенціалу економіки вимагає комплексного, системного та збалансованого на всіх рівнях стратегічного підходу, що враховує національні особливості та стан господарства, визначення вектору інвестиційного розвитку спрямованого на формування сталої моделі інноваційного зростання та проведення відповідних структурних реформ. Важливою умовою формування й розвитку інвестиційного потенціалу є також забезпечення економічної, геополітичної та правової стабільності, що мають визначальне значення для інвестиційного клімату.

Підвищення ефективності процесів управління інвестиційним потенціалом та його перетворення на дієвий інвестиційний ресурс розвитку економіки потребує:

- розроблення комплексної інвестиційної стратегії та ефективних організаційно-економічних механізмів їх реалізації, забезпечених відповідними нормативно-правовими актами;
- реалізації ряду реформ, спрямованих на покращення інвестиційного клімату та зниження інвестиційних ризиків;
- активізації та раціоналізації державної інвестиційної діяльності у пріоритетних сферах національного розвитку;
- удосконалення механізмів функціонування фінансового ринку та фондової біржі;
- формування механізмів активного залучення банківського сектору та небанківських фінансово-кредитних установ у реальні інвестиційні проекти.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

Досліджено, що галузева структура інвестиційних вкладень у розвиток економіки підтверджує орієнтацію інвесторів на короткострокову перспективу та ілюструє негативні тенденції стосовно розвитку виробничого потенціалу суб'єктів господарювання, особливо у реальному секторі економіки. Зокрема за період 2010—2018 років найбільший приріст інвестицій (майже у 5 разів) характерний для галузі сільського, лісового та рибного господарства, державного управління і оборони (322%) та у галузі охорони здоров'я й надання соціальної допомоги (249%). Інвестиції у розвиток промисловості зросли за цей період на 158%, що вище середнього зростання валових капіталовкладень за аналізований період на 10%, проте не достатньо для відбудови та модернізації виробничого потенціалу, особливо зважаючи на потребу поступового переходу на Європейські стандарти якості.

Встановлено, що не зважаючи на поступове скорочення обсягів іноземних інвестицій, їх роль як джерела формування інвестиційного потенціалу України зростає. Внаслідок значної девальвації національної валюти частка іноземних інвестицій у ВВП України у 2017 році сягнула 40,1% на противагу 26% у 2010 році.

Визначено, що до основних причин недостатньої ефективності управління капітальним інвестуванням в економіку є слабка орієнтація інвестиційних вкладень на стратегічний розвиток підприємств та держави загалом. Попри кризові явища, інвестиції повинні мати насамперед стратегічне спрямування та вкладатися в проекти, сфери і види діяльності, що фундаментально сприяють

їх мультиплікативному ефекту, і за рахунок дифузії потенційно охоплюють всі сфери господарства країни. На макrorівні такими пріоритетами повинні стати: людський капітал, наукові дослідження та розбудова інфраструктури. Це сфери, що якісно впливають на розвиток продуктивних сил та є провідними чинниками забезпечення інвестиційної привабливості країни, і згідно з проведеним дослідженням, залишаються недофінансованими.

Література:

1. Кобеля З.І., Кутаренко Н.Я., Рудько К.І., Бабчук А.М. Інвестиційний потенціал України в умовах економічної кризи. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 22. С. 32—37.
2. Офіційний середньорічний курс гривні щодо іноземних валют. URL: https://bank.gov.ua/files/Exchange_r.xls (дата звернення 15.09.2020).
3. Державна служба статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 15.09.2020).
4. Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk> (дата звернення 15.09.2020).
5. Спасів Н.Я., Хопчан В.М. Фінансова криза та капітальні інвестиції: латентний вплив і загрози для національної економіки. Ефективна економіка. 2017. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5896> (дата звернення 15.19.2020).
6. Ткаченко А.М., Плаксина Є.М. Державне регулювання інвестиційної діяльності в Україні. Економіка і регіон. 2014. № 2. С. 7—12.
7. Крамаренко І.С., Войт Д.С., Прокопенко Н.О., Клецов Є.С., Кльоц Ю.Ю. Ретроспективний аналіз формування та розвитку інвестиційного потенціалу в умовах нестабільності. Агросвіт. 2020. № 7. С. 102—110.

References:

1. Male, Z.I. Kutarenko, N.Ya. Rudko, K.I. and Babchuk, A.M. (2017), "Investment potential of Ukraine in the economic crisis", Investments: practice and experience, vol. 22, pp. 32—37.
2. National Bank of Ukraine (2020), "Official average annual hryvnia exchange rate against foreign currencies", available at: https://bank.gov.ua/files/Exchange_r.xls (Accessed 15 September 2020).
3. State Statistics Service of Ukraine (2020), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 15 September 2020).
4. Ministry of Finance of Ukraine (2020), available at: <https://mof.gov.ua/uk>; (Accessed 15 September 2020).
5. Spasov, N.Ya. and Hopchan, V.M. (2017), "Financial crisis and capital investment: latent impact and threats to the national economy", Efficient economy, vol. 11, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5896> (Accessed 15 September 2020).
6. Tkachenko, A.M. and Plaksina, E.M. (2014), "State regulation of investment activity in Ukraine", Economy and region, vol. 2, pp. 7—12.
7. Kramarenko, I. Voit, D. Prokopenko, N. Kletsov, Y. and Kloyts, U. (2020), "Retrospective analysis of formation and development of investment potential in the conditions of instability", Agrosvit, vol. 7, pp. 102—110. DOI: 10.32702/2306-6792.2020.7.102

Стаття надійшла до редакції 09.10.2020 р.